

УДК : 378.22.015.31 : 796.011.3 (043.5)

АННА ФАСТІВЕЦЬ

(Полтава)

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ У ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

Проведено аналіз сучасного стану дослідження й організації професійної підготовки майбутнього фахівця з фізичної реабілітації у вітчизняній і зарубіжній педагогіці. Аналіз праць вітчизняних і зарубіжних учених засвідчив, що фізична реабілітація розглядається вченими як лікувально-педагогічний і виховний процес із використанням активних, пасивних та психорегулювальних засобів. У працях провідних дослідників розкрито сутність терміну «професійна підготовка», обґрунтовано професійну підготовку фахівців з фізичної реабілітації як процес формування рівня професійної компетентності особистості, достатнього для проведення фізичної реабілітації різних верств і вікових груп населення й успішної праці в лікувально-профілактичних закладах з урахуванням сучасних вимог ринку праці.

Ключові слова: професійна освіта, майбутні фахівці з фізичної реабілітації, професійно-орієнтовані дисципліни, діагностична діяльність фахівців з фізичної реабілітації.

Проблема підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до діагностичної діяльності як важливого етапу кваліфікованого відновлення організму людини засобами й методами фізичної культури є актуальною та своєчасною. Становлення фізичної реабілітації як науки та навчальної дисципліни зумовлене тим, що в суспільстві гостро постала необхідність комплексно вивчити процеси розвитку здоров'я людини (формування, лікування, відновлення, оздоровлення), етапи керуваності станом здоров'я (підтримання, збереження,

відтворення) взагалі і окремими його складниками (фізичне, психічне, репродуктивне та ін.) та виокремити види професійної реабілітації (соціальна, медична, фізична, психічна, педагогічна) [4].

Фізична реабілітація нині розглядається як галузь знань, що знаходиться на стику фізичного виховання і охорони здоров'я, має своєю метою максимальне відновлення функціональних можливостей організму людини шляхом використання фізичних вправ, тому підготовка фахівців фізичної реабілітації повністю відповідає завданням, що стоять перед українською системою охорони здоров'я і є на даний час надзвичайно актуальною [8, с. 92].

Існуючі дослідження здійснено в контексті здоров'язбереження та розвитку валеологічної культури студентів (Г. Бойко, Л. Сущенко, В. Кукса та ін.); формування готовності фахівців цієї галузі до роботи зі спортсменами та до реалізації професійних функцій у реабілітаційних закладах (Г. Атанова, І. Пустиннікова, М. Романишин та ін.); підготовки фахівців (Г. Верич, А. Вовканич, А. Герцик, О. Дубогай, В. Завацький, В. Кукса, В. Мухін); поєднання системного, діяльнісного, інтеграційного, аксіологічного, синергетичного підходів (Т. Бургера); взаємодії когнітивного, операційно-процесуального й аксіологічного компонентів (Л. Волошко); валеологічної діяльності як фізичної та психологічної форм активності особистості (А. Міхійко); відновлювальної роботи фахівця з фізичної реабілітації зі спортсменами (М. Романишин) тощо.

Мета – проаналізувати специфіку вивчення проблем професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у вітчизняній і зарубіжній педагогіці.

Фізична реабілітація потрактовується як система заходів, спрямованих на вироблення і застосування комплексів фізичних вправ на різних етапах лікування і реабілітації, що забезпечують функціональне відновлення особи, виявляють і розвивають резервні та компенсаторні можливості організму шляхом вироблення нових рухів, компенсаторних навичок, користування технічними та іншими засобами реабілітації, виробами медичного призначення.

Підтримуємо думку О. Карпухіної, яка стверджує, що фізична реабілітація суттєво відрізняється від інших спеціальностей вищої професійної освіти. Майбутній фахівець з фізичної реабілітації, на думку вченої, має широко орієнтуватися у професійній сфері, бачити перспективи її подальшого розвитку і вдосконалення [3, с. 65-69]. Тому фізичну реабілітацію розглядають і як лікувально-педагогічний, і як виховний процес із використанням різних засобів: активних (усіх форм лікувальної фізичної культури), пасивних (масажу, фізіотерапії, мануальної терапії, природних чинників) та психореґулюючих (аутогенного тренування, м'язової релаксації [10].

Майбутній фахівець фізичної реабілітації розглядається нами як особистість, що цілеспрямовано здобуває кваліфікацію відповідно до обраного освітньо-кваліфікаційного рівня в процесі спеціально організованої навчально-виховної діяльності у вищому навчальному закладі, спрямованої на формування високої якості реабілітаційної культури та культури здоров'язбереження на основі діагностичної компетентності.

У наукових дослідження існують різні підходи до тлумачення терміну «професійна підготовка». Так, Ю. Дорошенко трактує цей термін як сукупність спеціальних знань, умінь та навичок, особистісних якостей, власного до-

свіду роботи та усвідомлених норм поведінки, що забезпечують можливість успішної роботи [2]. О. Лугова «професійну підготовку» визначає як складне структурне і динамічне утворення, центральним ядром якого є позитивні установки, мотиви, цінності професії, професійна підготовка, на думку автора, поєднується зі спрямованістю на майбутню професійну діяльність [5, с. 68]. У дослідженнях О. Павлик поняття «професійна підготовка» розглядається як складна психолого-педагогічна система із специфічним змістом, наявністю структурних елементів, формами відношень, особливостями навчального процесу, специфічними для певного фаху знаннями, вміннями та навичками [7, с. 4]. Т. Осадча під «професійною підготовкою» розглядає процес формування фахівця для однієї з галузей трудової діяльності, яка пов'язана з оволодінням певним родом занять, професією [6, с. 8].

Професійну підготовку фахівця фізичної реабілітації Л. Сущенко визначає як «процес, який відображає науково й методично обґрунтовані заходи вищих навчальних закладів, спрямованих на формування протягом певного терміну навчання рівня професійної компетентності особистості, достатнього для проведення фізичної реабілітації різних верств населення регіону й успішної праці в лікувально-профілактичних закладах з урахуванням сучасних вимог ринку праці» [9, с. 277-278].

Отже, проблема професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації розглядається вітчизняними вченими переважно в контексті здоров'язбереження та формування валеологічної культури. Також увага приділяється питанням готовності фахівців цієї галузі до роботи з спортсменами та до реалізації професійних функцій у реабілітаційних закладах. У той же час констатуємо відсутність цілісних досліджень щодо організації діагностичної діяльності майбутніх фахівців фізичної реабілітації.

У країнах Європи і світу оздоровча реабілітація розвивається в формі адаптивної фізичної культури та фізіотерапії, у той час як в Україні використовується термін «фізична реабілітація», який було запроваджено Всесвітньою організацією охорони здоров'я.

Світова конфедерація фізичної терапії, утворена в 1951 році, є єдиною міжнародною організацією, що представляє фізіотерапевтів у всьому світі. Діяльність цієї організації спрямована на популяризацію професії і покращення глобальної системи охорони здоров'я. Конфедерація **фізичної терапії** об'єднує і представляє 101 національну організацію і понад 350 000 фізичних терапевтів у цілому світі. Члени Конфедерації організовані у п'ять регіональних груп: Африка, Азія і Західна частина Тихого океану, Європа, Північна Америка і Кариби, Південна Америка.

Сполучені Штати Америки, Канада та Австралія є найактивнішими членами Світової конфедерації фізичної терапії, в цих країнах існує значний попит на фахівців галузі фізичної реабілітації (фізичної терапії). На основі аналізу навчальних програм навчальних закладів США Н. Белікова відмічає, що кількість навчальних курсів тут становить у середньому 11-12. Назви курсів загальної освіти в цілому відповідають таким вимогам: більше 50 % програм фізичного терапевта вимагають знання анатомії та фізіології (щонайменше один курс), хімії (щонайменше один курс), фізики (два курси), статистики (один курс), психології, загальної біології (щонайменше один курс); близько 75% програм

вимагають мінімального середнього балу не нижче ніж 3,0; іншими необхідними курсами є англійська мова, соціологія, комп'ютерні технології, медична термінологія, фізіологія фізичних вправ, кінезіологія, розвиток людини, органічна хімія, методи дослідження, клітинна біологія та патологія [1, с. 95].

Ключові аспекти професійної діяльності фізичних терапевтів та основні позиції, на яких базується навчання і підготовка фахівців у галузі охорони здоров'я, викладені в Концепції Європейської фізіотерапії (European Physiotherapy Benchmark Statement). У цьому документі висвітлено особливості навчальних програм з фізіотерапії, загальні положення, які є стандартом для присудження певних рівнів кваліфікацій; сформульовано вимоги до рівня знань, умінь та навичок, якими повинні володіти фахівці з певним рівнем кваліфікації. Учені визначають найтипівіші спеціалізації фізіотерапії у Європейському освітньому просторі: кардіореспіраторна реабілітація (Cardio – Respiratory Rehabilitation); сімейна медицина (Family Medicine); геронтологія і гериатрія (Gerontology and Geriatrics); інтенсивний догляд (Intensive care); неврологія / нейрофізіотерапія (Neurology / Neurophysiotherapy); гінекологія та урологія (Obstetric gynecology and urology); Онкологія (Oncology); ортопедична мануальна терапія (Orthopedic Manual Therapy/ Musculoskeletal), ортопедія (Orthopedics); педіатрія (Pediatrics); управління болем (Pain Management); превентивна ергономіка (Preventive and Ergonomics); психіатрія (Psychiatry and Psychosomatics); реабілітація (Rehabilitation); ревматологія (Rheumatology); спортивна медицина (Sports Medicine / Sportsphysiotherapy) [1, с. 112].

Вітчизняна модель підготовки фахівців фізичної реабілітації, як стверджує В. Кукса має низку відмінностей від європейських і американських моделей, які ґрунтуються на принципах організації, фінансування, професійного етикету, самодисципліни спеціалістів. Тому не дивно, що у вітчизняних навчальних програмах порушена міра загального гуманітарного знання (надмірна кількість суспільних дисциплін і відсутність, скажімо, деонтології й біоетики) у співставленні зі специфічно практичними методиками й технологіями, більшість яких студентами не освоюється [4]. Погоджуємося з думкою Н. Белікової, яка стверджує, що досвід підготовки фахівців з фізичної терапії (фізичної реабілітації) у країнах Європи важливий для України з позицій її приєднання до Світової Конфедерації фізичної терапії. Учена переконує, що важливо усунути якомога більше відмінностей між структурою та змістом навчальних планів і програм для здійснення ефективного обміну студентами та викладачами, а також сприяння мобільності трудових ресурсів [1, с. 144].

Отже, системне бачення розв'язання проблеми формування діагностичної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації поки що не знаходить цілісного науково обґрунтованого висвітлення у наукових працях з теорії та методики професійної освіти. Означена проблема розглядається вченими через призму формування валеологічного мислення, формування мотиваційної сфери майбутнього фахівця фізичної реабілітації, та його духовної культури, вдосконалення системи психологічного мислення фахівця, водночас ми змушені констатувати факт відсутності цілісного обґрунтування питань формування діагностичної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у процесі вивчення ними професійно-орієнтованих дисциплін.

Перспективною науковою розвідкою може бути розробка системи природничонаукової підготовки майбутніх фахівців фізичної реабілітації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Белікова Н.О. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04 / Белікова Наталія Олександрівна. – К., 2012. – 573 с.
2. Дорошенко Ю. О. Сутність теми і зміст педагогічного дослідження [Електронний ресурс] / Ю. О. Дорошенко. – Режим доступу : www.kspu.edu/Downloads/it_conf/4/DoroshSemen.doc
3. Карпуніна О. В. Проблеми підготовки фахівців з фізичної реабілітації / О. В. Карпуніна // Проблеми фізичного здоров'я фахівця XXI століття : зб. 5-ї всеукр. наук.-практ. конф. (Кіровоград, 25 листоп. 2010.). – Кіровоград: Кіровоград. ін-т розвитку людини «Україна», 2010. – С. 65–69.
4. Кукса В. О. Професійна підготовка фахівців з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах : дис... канд. пед. наук : / Володимир Олександрович Кукса. – К., 2002. – 317 с. – Бібліогр. : с. 187–207.
5. Луговая О. М. Педагогические условия формирования профессиональной готовности специалистов по социальной работе с военнослужащими и членами их семей (на материалах Ставропольского края): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Луговая Ольга Михайловна; Ставропольский государственный университет. – С., 2004. – 192 с.
6. Осадча Т. Ю. Професійна підготовка викладачів фізичного виховання в університетах США : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Т. Ю. Осадча; Луганський національний педагогічний університет ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2005. – 20 с.
7. Павлик О. Б. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх перекладачів до використання офіційно-ділового мовлення 2004 года: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / О.Б. Павлик; Нац. акад. держ. прикордон. служби України ім. Б.Хмельницького. – Хмельниц., 2004. – 20 с.
8. Приступа Є. Н. Роль і місце фахівця з фізичної реабілітації в системі охорони здоров'я населення / Є. Н. Приступа, А. С. Вовканич // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту [Текст] / Харківське обласне відділення національного Олімпійського комітету України; Харківська державна академія дизайну і мистецтв. – Х., 1998. – С.92-96
9. Сущенко Л. П. Формування мотивації до успішної професійної діяльності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації/ Л. П. Сущенко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : [наукова монографія] / за редакцією проф. С. С. Єрмакова. – Харків : ХДАДМ (ХХП), 2007. – № 6. – С. 276–279.
10. Физическая реабилитация: Учебник для академий и институтов физической культуры / Под общей ред. проф. С. Н. Попова. – Ростов н/Д: Феникс, 1999. – 608с.

АННА ФАСТОВЕЦ

ПРОФЕСИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО ФИЗИЧЕСКОЙ РЕАБИЛИТАЦИИ В ОТЕЧЕСТВЕННОЙ И ЗАРУБЕЖНОЙ ПЕДАГОГИКЕ

Проведен анализ освещения современного состояния исследования и организации профессиональной подготовки будущего специалиста по физической реабилитации в отечественной и зарубежной педагогике. Анализ работ отечественных и зарубежных ученых показал, что физическая реабилитация рассматривается как лечебно-педагогический и воспитательный процесс с использованием активных, пассивных и психорегулирующих средств. В работах ведущих исследователей

раскрыта сущность термина «профессиональная подготовка», обоснованно профессиональную подготовку специалистов по физической реабилитации как процесс формирования уровня профессиональной компетентности личности, достаточного для проведения физической реабилитации различных слоев и возрастных групп населения и успешной работы в лечебно-профилактических учреждениях с учетом современных требований рынке труда.

Ключевые слова: профессиональное образование, будущие специалисты по физической реабилитации, профессионально-ориентированные дисциплины, диагностическая деятельность специалистов по физической реабилитации.

ANNA FASTIVETS

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN PHYSICAL REHABILITATION IN DOMESTIC AND FOREIGN PEDAGOGICS

The article carries out an analysis of illustration state of modern situation in research and organization of professional training of future specialists in physical rehabilitation in domestic and foreign pedagogics. The main scientific ideas and approaches in the studying the problem of diagnostic competence of future specialists in physical rehabilitation formation were studied as well as diagnostic competence of future specialist in physical rehabilitation in theoretical and practical system of professional training.

It is seen from the analysis of domestic and foreign researchers' works that physical rehabilitation is considered by scientists to be a medical-pedagogical and upbringing process with the usage of active, passive and psychic-regulation means. In works of main researchers in this field we can see professional training of future specialists in physical rehabilitation as the process of formation of some professional personality level. This personality level is enough for conducting physical rehabilitation of different kinds and for age groups for successful work in medical-preservation establishments according to modern demands of labor market.

Systematic-structural analysis of materials show that experience of specialists in physical rehabilitation training in European countries (Poland, Czech Republic, Great Britain, Austria, Bulgaria, Denmark, France, Germany, Belarus) and world countries (The USA, Canada, Jordan, Australia) sanative rehabilitation is developed as adaptive physical culture and physiotherapy. World experience of experts from professional organizations in the field of physical rehabilitation (World Confederation of Physical Therapy, Canadian Association of Physical Therapy, German Association of physiotherapy) demonstrates the great difference of training systems, and the documents' analysis shows the same in training courses content construction. It shows diagnostic material, that in some way contradicts the general European tendency of universalization and internationalization in specialist training according to European physiotherapy conception. It is stated that there is great necessity to eliminate the difference between structure and content of training plans and programs which will allow making exchange of students and teachers, will promote the mobility of labor resources.

Key words: professional education, future specialists in physical rehabilitation, professional-oriented disciplines, diagnostic activity of specialists in physical rehabilitation, pedagogical diagnostics.